

OPUS

Etűdök az ének-zene tanításához

összeállította: *Király Katalin*

2012

06

Szent Iván éjszakája

*215 éve született
Franz Schubert*

*Miskolci Nemzetközi Operafesztivál
– nemcsak a könyvekből tanulhatunk*

FELHÍVÁS! A Kodály-verseny beharangozója

Nyári koncertek

Zenei kincskereső

Opus 6

Etűdök az ének-zene tanításához

KIRÁLY KATALIN

Szent Iván éjszakája: június 23-ról 24-re virradva

A kezdetben kizárólag egyházi ünnep, a katolikus egyházban a II. században alakult ki Keresztelő Szent János – Szent Iván – tiszteletére. A tanítás szerint **Szent János**, a Megváltó előhírnöke hozza el az embereknek a világosságot. Ezért az ilyenkor gyűjtött örömtűzek keresztény értelmezést kapnak, azonban a XVI. századtól már népszokásként is emlegetik az egyes források.

A magyar népi hagyomány „**A fény, az élet és a szerelem**” ünnepeként emlegeti az e naphoz fűződő szokásokat. Sok helyen jellemző a tüzes kerék forgatása. Az éjfélkor meggyújtott kereket leeresztették a dombról (ahol van domb), és sokáig figyelték a gyönyörű lángolást. Majd a végén a prédikátor levonta a tanulságot, és hangos szóval hirdette: „*Minden dolgok változnak!*”

A „**szentivánéji tűz**” gyűjtésének hagyománya leginkább a magyar nyelvterület észak-nyugati részén maradt fenn. Erre az estére ünneplőbe (viseletbe) öltöznek a lányok, s csapatba verődve együtt indulnak el a falu végére, miközben harsányan énekelnek. A lányok dala jelezte a gyülekezés idejét. A határba kiérve szétszélednek és szalmát, száraz kórót gyűjtenek, amiből a tisztás közepén tüzet raknak. Ez azért fontos, mert szerintük így lesz gyommentes a gabona, a tűz füstje pedig a jég és a fagy ellen védi a határt.

Majd a lányok az előre elkészített virágokat bedobják a tűzbe, s **virágénekeket** énekelve csalogatják oda a legényeket, hogy kezdődjék végre a **kiéneklés**. Lassan, de minden leány sorra kerül. Ha meghallják a saját vagy a kedvesük nevét, **át kell ugraniuk a tüzet**. E kétszeri átugrást a végén a **páros tűzpróba** követi.

Az idősök már csak messziről figyelik az eseményeket, de aki mégis közelebb jön, egy **bodzaágot** pörköl meg a tűzben, amit a betegekre tesznek a gyógyulás érdekében. Vannak olyan asszonyok, akiknek meghalt a gyermekük. Ők **cseresznyét** osztogatnak a kicsiknek.

Közben a párok körbeállják, s körbetáncolják a tüzet: két hosszabbat lépve balra, majd két rövidet vissza (csárdás) az alábbi dallamra és szövegre:

<i>Gyere babám, tegyél rá, hadd szikrázzon lángja!</i>	dddd	fm	r	mdt,d	r	d
<i>Terítsd földre a subád, hadd fekszünk le rája!</i>	ss s	d't	l	f m fs	l	s
<i>Jöttem is, mentem is, arra jártam én is.</i>	ss s	d't	l	f m fs	l	s
<i>Gyere kedves galambom, melegedj meg te is!</i>	dddd	fm	r	mdt,d	r	d

<i>Oltsd el babám a tüzet, elég volt a lángja,</i>	dddd	fm	r	mdt,d	r	d
<i>Gyöngé kis karjaim elfáradtak nála!</i>	ss s	d't	l	f m fs	l	s
<i>Jöttem is, mentem is, arra jártam én is,</i>	ss s	d't	l	f m fs	l	s
<i>De be nem eresztettél, távol estem én is!</i>	dddd	fm	r	mdt,d	r	d

A végén a hamvadó tüzet széttapossák, megköszönik a figyelmet s jó termést és bőséges aratást kívánnak. Párosan indulnak hazafelé. A sor elején az apróságok csengettyút rázogatnak, mintha kis ministránsok lennének. A faluba vezető úton **Mária-énekeket** énekelnek:

<i>No, ti apró diákok Lassan csengessetek,</i>	m m r m	f f	m	d m r r	d	d
<i>Hogy aludjon Mária, Piros napfelkeltig.</i>	m m r m	f f	m	d m r r	d	d
<i>Rengő alá, rengő.</i>	m	s	f m	r	d	

A szentivánéji tűzúgrás éjszakája a fiatalok legszínesebb és legmozgalmasabb ünnepe.

215 éve született Franz Schubert – „Ein musikalischer Talent”

(1797, Lichtenthal–1828, Bécs)

Franz Schubert a családja tizenkettedik gyermekeként született a „Zum roten Krebsen” (a Vörös rákhoz) címzett fogadóban. Hat évesen, édesapja iskolájában kezdte el a tanulmányait. Testvéreivel, Ignáccal és Ferdinánddal együtt **tanult hegedülni**. Létrehozták a családi vonósnégyesüket, amelynek házi koncertjei meghatározták az életét, s egyre inkább erősítették a zene iránti szeretetét. Nyolc éves korában került **Holczer mester**hez, aki rövid idő alatt felfedezte fiatal tanítványa tehetségét, zenei képességeit. Ezért úgy döntött, hogy különórákat ad neki, bevezeti az orgonajáték, az **összhangzattan** és az **ellenpont** rejtelméibe. Schubert nagyon hálás volt a tanítójának, akinek – szeretete jeléül – számos kis zeneművet komponált, köztük négy misét is.

Franz szakmailag gyorsan fejlődött, ezért apjának mielőbb gondoskodnia kellett fia megfelelő helyen történő továbbtanulásáról. Az apa kevéske jövedelme, nagy családja (14 gyermek) miatt szóba sem jöhetett olyan intézet, ahol a tanítgatásért fizetni kell. Ezért olyan iskolát keresett, ahol létezett ingyenes férőhely, s a magas fokú oktatás során fia megszerezheti a legmagasabb zenei képesítést, ami mellett általános műveltségre is szert tehet. Ilyen intézet volt a „**kaiserlich und königlich**” (császári és királyi) városi **konviktus**, ami valójában diákkollégiumként működött. Olyan zenei gimnázium, amely más tudományok tanítására is nagy gondot fordított. Valójában a fiatalokat itt már az egyetemi évekre készítették fel. Az intézet 18 ingyenes helyét azok között a diákok között osztották el, akik jeles tanulók voltak és tudtak játszani valamilyen hangszeren. A szeptemberi, sikeres felvételi vizsga eredményeként Schubert megkapta a „K.u.K. Stadtkonvikt” egyenruháját, mint az udvari kápolna miseénekesé. Itt a diákok elsősorban zene- és énektanulmányokkal foglalkoztak, zongorán, fúvós és vonós hangszereken játszottak. Franz megalázó zenekari megbízatása (gyertyaoltogatás, kották rendezése), a másodhegedűsi hely nem tartott sokáig, s mint diák, rövid idő alatt járta át a zenekari ranglétra egyes fokozatait, s került a **másodkarmesteri** pozícióba.

A vidám és kedélyes természetű fiatalember gyakran komponált dalokat, amelyeket kezdetben csupán a szűk baráti társaságnak mutatott be. Amikor ez az apja tudomására jutott, keményen elmarasztalta a fiát, féltve a tanulmányi eredmények romlásától, ami az ösztöndíj elvesztését jelentette volna. Így megtiltotta a komponálást és a baráti összejöveteleket, sőt megfenyegette Franzot, miszerint ha nem engedelmeskedik, akkor kitagadja a szülői házból. A fiatal fiú erősen kötődött a szülőkhöz és szerette a családját, azonban most először nem hajtotta meg a fejét, és elmaradt az otthonától. Ezt követően bizonyítások sora vette kezdetét, minek eredményeként megenyhült a családfő, s elismerte fiának komponista törekvéseit. Itt most az apa védelmében kell elmondani, hogy korábban nem a rosszindulatú tiltás vezérelte, hanem a saját életéből, tapasztalataiból kiindulva tudta, hogy a zeneszerzőknek mindig üres a zsebük, s szinte koldusként élnek. Csupán ettől a bizonytalan életviteltől akarta megmenteni a fiát.

Schubert 15 éves korában Bécsben talált rá új tanárára, az akkoriban elismert olasz mester Antonio **Salieri** (1750–1825) személyében, aki Beethovent és Liszt Ferencet is tanította.

Ebben az időben Bécs volt Európa zenei életének központja. Haydn, Mozart, Beethoven, Rossini, Weber, mind ott sűrűgtek-forogtak, csupán az irányultságuk különbözött.

Schubert a **korai romantika** gyermekeként született. Az egyes zenetörténeti korok határait nem lehet napra pontosan megjelölni, de mégis elgondolkodtató, hogy amikor Bécsben még évtizedekig a klasszicizmus kiválóságainak tapsolnak az emberek, Schubert már igazán romantikus műveket komponál, még ha ez nála nem is tudatos előrelépés.

*„Olykor, ha csendes magányomban elgondolkodok, hiszem, hogy lehetne valaki belőlem.
De ki merészelne Beethoven után még valamit alkotni?” – kételkedett önmagában Schubert.*

A német népzene Schubert műveiben teljesedett ki első ízben művészi fokon, miután alázattal hajtotta meg fejét saját népének zenéje előtt.

Schubert életét már annyira meghatározta a komponálás élménye és öröme, hogy a tanulást elhanyagolva lemaradt matematikából, s így kétségessé vált a helye az intézetben. Megelőzve az eltávolítás szegényét, 1814 novemberében önként lépett ki a konviktusból. Természetesen a család óriási döbbenettel fogadta a hírt. Schubert tudta, hogy azonnal állást kell keresnie, mert különben 14 évi katonai szolgálatnak kell eleget tennie. II. Józsefnek köszönhetően a tanítókat felmentették a katonaság alól, ezért csak egyetlen választása maradt: apja iskolájában megkezdeni pedagógusi munkáját. Szeretett tanítani, azonban a fegyelmezés nehézségeivel nem tudott boldogulni. Gyakorta járt a fejében az a gondolat, hogy a tanítás ideje alatt mennyi művet komponálhatott volna.

Franz Schubert környezete nagyon kedvelte a vidám és kedves fiatalembert, aki bécsi módon, könnyedén fogta fel az életet. Talán tréfás hangulatáért, kedvesen zömök alkatáért kapta barátaitól a „Schwammerl” – Gombácska – becenevet.

„Egészen új harmóniákat hallok” – mondta a halálos ágyán Franz Schubert.

KIRÁLY KATALIN

A Miskolci Nemzetközi Operafesztivál – nemcsak a könyvekből tanulhatunk

Miskolc hazánk harmadik legnépesebb városa, Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági, szellemi és kulturális központja. Az operakedvelők népes tábora most Miskolcra veti vigyázó szeméit s érzékeny füleit, hiszen június 8–17. között, a magyar opera-fővárosban ismét megrendezik a Miskolci Nemzetközi Operafesztivált.

A 2012-es évadban **Bartók + Puccini 2012** (Bartók Béla és Giacomo Puccini) művei csendülnek fel, melyeket filmen, színházban vagy a szabadban mutatnak be: a „**Tosca**” a Városház előtti téren részletekben, majd az Avasi kilátónál teljes egészében lesz hallható, látható, monumentális zenei apparátusával, a hatalmas zenekarral, s a mintegy 240 fős kórossal. Nem mindennapi látványosságnak ígérkezik „**Bohém Casting**” címmel a **Bohémélet** musicalváltozata. Giacomo Puccini és Giuseppe Giacosa művét újszerű átdolgozásban lehet majd hallani: napjainknak megfelelő lendületes megfogalmazás és kibővített modernizált hangszerelés találkozik a klasszikus történettel. *Hangszerelés: Zsoldos Béla; magyar szöveg: Müller Péter Sziámi; libretto: Kerényi Miklós Gábor; dramaturg: Anger Ferenc.*

Puccini nőalakjai a nyitó napon, 2012

Az új próbálkozás célja: a fiatal nemzedék érdeklődésének felkelése az opera műfaja iránt. Különleges élmény vár azokra, akik a „**3Bartók**” – A fából faragott királyfi, A kékszakállú herceg vára, A csodálatos mandarin – előadást tekintik meg, mivel tanúi lehetnek a látványos, mozgalmas, s néha akrobatikus mozgásvilág (**ExperiDance** Táncársulat) és Bartók Béla kifejező zenéje egységének.

A „3Bartók” címszereplők, 2012

A „**Híd a jövőbe**” olyan egyedülálló operagálának ígérkezik, amely az opera műfaját eleve elvetők táborát is elvarázsolja. **Kesselyák Gergely**, a rendezvény **fesztiváligazgatója** elsődleges törekvése, miszerint operabarátokat toboroz, kétségkívül sikerrel fog járni.

Jelenet Bartók Béla: A csodálatos mandarin című előadásából (Miskolc, 2012).

A 27 zenei csemegét kínáló operafesztiválon 14 program ingyenesen tekinthető meg.

Mivel az iskolai ének-zene tanítás során egyre kevesebb és nehezebb a hangzó élmények biztosítása, ezért osszuk meg a gyerekekkel ezt a rendkívüli lehetőséget, amelyet Miskolc városa tartogat az érdeklődők számára.

FELHÍVÁS!

A Kodály-verseny beharangozója

A Mozaik Kiadó a 2012/2013-as tanévben önfeledt, játékos versenyre invitálja a gyerekeket. A kettős Kodály-évforduló alkalmából megrendezett esemény főszereplői: Kodály Zoltán és a Muzsika. Iskolánként 5 fős csapatok mérhetik össze tudásukat, kreativitásukat és tehetségüket. A közelgő nyári szünet alkalmas lehet arra, hogy a gyerekek kötetlenül készüljenek, olvassanak, búvározzanak a zene birodalmában. A megmérettetésben örömmel résztvevő diákok lapozgassák Gál Zsuzsa „Az én zeneszerzőm” című sorozatának azt a kis kötetét, amely Kodály Zoltán életét és munkáját taglalja. A szünetben apránként gyűjtsék össze a Mozaik Kiadó Ének-zene tankönyveiből (4–8. osztályig) azokat a népdalokat, amelyeket Kodály Zoltán gyűjtéséből ismerhettünk meg, majd énekelgessék családjukkal és barátaikkal együtt. Így időben veheti kezdetét a felkészülés időszaka, ami a nyári hónapokban hasznos, örömteli időtöltést és békés ráhangolódást biztosít.

Tisztelt Kollégák!

*Kívánunk számotokra élményekben gazdag nyári napokat,
jó pihenést és feltöltődést a megérdemelt szabadság idejére!*

Nyári koncertek – zenei programok ajánlása

2012. június 2.

Cantemus Kórus **„Szent és profán” koncertje** – Nyíregyháza
Helyszín: a nyíregyházi Kodály Iskola hangversenyterme
Műsor: Carl Orff: Carmina Burana
Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus

2012. június 3–19.

Budapesti **Wagner-napok**
A sorozat művészeti vezetője: Fischer Ádám

2012. június 8–17.

Miskolci Nemzetközi Operafesztivál
Bartók + Puccini 2012

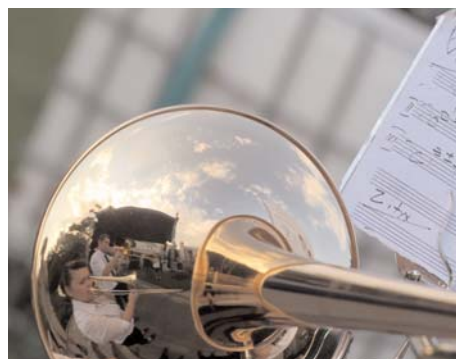
2012. június 29.–július 1.

33. Kaláka Fesztivál – Eger

Magas színvonalú hangversenyek, számos meglepetés előadóval.

Táncházak, kiállítások, népművészeti és népi iparművészeti vásár, mesterség-bemutatók várják a közönséget.

„A Kaláka együttes elegáns, más muzsikusokkal össze nem téveszthető zenei tálcán nyújtja a verset a hallgatóknak. Nem ráerőszakolják a maguk szerzeményeit, hanem kimuzsikálják a Gutenberg óta könyvekbe száműzött, »szív-némaságra« született s ítélt versekből a maguk olvasata szerinti »eredeti dallamot«” – Kányádi Sándor

Zenei kincskereső

1. Melyik együttes tagjai: Becze Gábor, Gryllus Dániel, Gryllus Vilmos és Radványi Balázs? (*Kaláka*)
2. Ki volt a görög mitológiában a dalok atyja? (*Orfeusz*)
3. Milyen hangszereken játszik Király Csaba, az előadóművész? (*orgonán és zongorán*)
4. Mi a hangtan szinonimája? (*akusztika*)
5. Hol játszódik Verdi „Turandot” című operája? (*Pekingben*)

Da Capo al Fine: 2012 júliusában